

جمعہ — ۱ نیشان ۱۹۲۷

جلد: ۷

دردنجی سنہ — نومبر ۸۳

ادارہ خانہ :

باب عالی جادہ سندھ اقدام
یوردی یانندہ کی بنادہ
خصوصی دائرہ

صاحب و مدیری
محمد . سییح

مجلہ محسن

آبونہ شرائطی : سنہ لکی ۲۵۰ ،
آلتی آیلنی ۱۲۵ ، فوق العادہ
نسخہ لرایچون ۳۰۰ و ۵۰۰
غروشدہ .

مجموعہ مزہیئتنبجہ طبعی تنسیب
ایدلہ بن اثرلر اعادہ ایدلر

ھرايك برنجی دادہ شنجی کوندری مبقار، علمی ، ادبی ، اقتصادي ، فنی رسمی مجموعہ در.

ناقص اولوب ناسالنجار، آرنانودویا آوستریالی

خیل بک ناچیر محرومه (۹ کانونائی ۱۳۴۰) نارنجنده سنانه عالد یازدقاری برمکتورلنده: [فن معماری عثمانی] نام کتایده درج اولان تذکرة الابنه کتایده یازمه اصلی نژد عاجزیددر، سنه لجه سامانه مودتکی ایند حاجی محمود افندیگ خطیله اولوب هر حالده (۱۲۲۳) دن اول یازشد. فقره سی حرزا اولوب مطبوع کوچوک رساله کده بو اثر دن یقی «فن معماری عثمانی» دن مستنسخ اوله جی شهسزدر. مع هذا بوقیمتدار رساله یی ابلیک دمه اولدق ملی کتبخانه مزه اهدا ایدن ذات ادم پاشا مرحومدر.

ایکینجی اولان تذکرة الابنه کتایده: یکری بش اوزن سنه مقدم احمد جودت بک (کتبخانه اقدام سرلوحه سی آتنده اسلاف کتایده یازمه یی بوقیمتدار نشریه مهت ایشلر ایدی. بوکیانک (۱۳) نخی صایبی ده (تذکرة الابنه) در. رساله کتایده نسخه اصلیه سی جودت بک اوزن نارنجدر. دیر امامتی هندسه خانه حاجی باش کاتب معاونی بولان حافظ بهجت بک هدیه ایشدر که حرمت و منت ایلده یالاق معارف یورانه بر خمدندر. (۱۳۳۸) نارنجنده یازمه نسخه اوزننده بعض بقفاده بولقی مقصدیه حافظ بهجت بک بحیمایه میزیندن و محترم محررلرن محمد ذکی بک و ساطیته نخری ایدلش ایدمه مع اتانسف ارتحال ایلدکاری آکلاشیامیشدر.

مطبوع رساله (۱۳ × ۲۰ سانتیمتر) ایدنده و (۷۲) صفیه دن مرک اولوب عرض اولان کلیات میانده (۱۳۱۵) ده طبع ایدلشد. الوم (۲۱) نخی صفیه سندن. ابتدا نخری انتانی نظم) سرلوحه یی فقره شویه باشلار: ۱- سبب نخریر کتاب مستطاب و زیور جمال شاهد سکرین نقاب بودر که مکرر بکون سر معماران پادشاه کامران سنان بن عبدالناتان پیرناوان اولوب صحیفه روزکارده نام و نشانی قلوب دعا خیر ایلده یاد اولمسه باعث اولقی ایچون بو حقیر شکست ضعیف، قناده یی دستگیر ساعی دادیدن حسب حاللری نظم ونثر اوزر نخریر برقرار ایدنیلر. بحسب القدر بیان ایدوب غرض حضور رسوزر بک شکسته یسته برتحفه ایلدم و بو رساله منفیه (تذکرة البیان) دیو آدورددم.

[حقیر شکست ضعیف، قناده یی دستگیر ساعی داعی ایکیمر؟ بوزات سنانک میجرلندن و هر حالده سنان اوزننده کوزولن نظر فریب غرق و ملی نقشلر مکزک لافنی «ساعی مصطفی چلی» اولوب (استانبولی برنقاش مشهوردر. (۱۰۰۴) ده فوت اولدی. سلوری قیوسنده مدفوندر. هرل و مزاحه مائل شاعر و صاحب دیواندر. «سجل عثمانی»

رساله کت (محمد) فاضلده کی ایشمارک مطالعه

طوسیوه ی زاده

در قنور رفعت عثمانیه

عقبر استادم معمار کمال الدین بلغاندی یانعاقد

ارتحالک ۳۳۹، نجی سنه دوریه سی مناسبتیه

بونوک نور کاردیه معمار قوجهمسانه به عبدالمنانه ولدق: ۹۱ رجب ۸۹۵ - مایل ۴۹۰ میلادی [وفات: ۱۲ جمادی الاول ۹۹۶ - میلان ۱۵۸۸م]

۱ - مناقبه باشموردیه اول برهمجال

(تذکرة الابنه) و (تذکرة البیان) ک انتشارلرینه قادر (معمار قوجهمسان) محدود ذوالک معلومی ایدی [۱] بو معلومات ده جوق

[۱] «آمار قدیمه» دن قوجهمسانک ترجمه

حاله عالدی کوچوک رساله موجود اولوب بولندن نخریجی [تذکرة الابنه] در. بو رساله (۱۱ × ۱۷ سانتیمتر) ایدنده عادی کاغده مطبوع (۱۶) صفیه اولوب طابعی طبع محل و نارنجی میجولدر. بونک در دنجی صفیه سندن: [اول یازمده «۹۴۵» نارنجلی اوله جی «بو حقیری مستحق کوروب سر معماران درکده عالی ایدیلر بوناله الملك المتعال بوزمه کتبخانه خدمت پادشاهی به اشتغال کوستروب نیجه منظور اهل هنر اولاجی یال بنیاد ایشک نصیب اولدی. الحمدلله رب العالمین خاطر فطرده حالیا خطور ایلدیکم رسامیدوب بنابالیدیکم جوامع و مساجدی و سایر ابنیه عالیه اوزن اوج باب اوزرنه انشایدوب رساله مهت ایلوب (تذکرة الابنه) دیو تسمیه ایلدم. [شوققرده نک مطالعه سیله تحقیق ایشکده درکده بورساله کت مؤلفی بالذات معمار ساندر. بو فقره کت ختمانده استادک مناقبه داور رسوز اولوب یالکیز اوزرنیک یالیلرله انشاعلاری محرودر.

بو مجموعه کت بر صورتی ده (۱۸۷۲) ده یوانه سرکیسه کوزلرک اوزره صدواسبق مرحوم ادم پاشانک (سابق موزه مدبری صرحوم جدی ولاحی مدبر خلیل بکرک بدرلی) نظار قناده طبع وزیب اولان (فن معماری عثمانی = L'Archit. Ottomane) عنوانی اوزده قیلمیشدر.

قاریور

سنگله یالده یق آل چیچکی قاریولانک ایشنده شیمدی یازارک امیدلرم سونیور. بونون وجودی خاش باشی بر سیلاک صفوق دامالری بر دن صابوب صابوب دیور.

چوره کلن کیچلر دن مدد اومان روح ایشندن آریلار ق بوسونون اوزاقلاشور. و سانکه روزکاره نایع، اوجان دومان روح ... سیاه دیوانقی کوزدن الم، و هم طاشیور. اوزاقده برسانک احتضار ایشنده سی یواشجه یالواریور کچون بو کاوسه زهر، ثلوم صاجیور هپ او خاشک نفسی، حیات، قوشوب کیوریور بر آتلی قانوسه!

آله سیزان بو قیریش زوالی معیارلر سنکده روحی، فاده، بر آزیاقده قودورور. اسنجه کوللو ایشندن بو آغلان روزکار سنکده قلبک ایشلده زو یواشده اولسا ووزور. اوحالده یاق بو حیرن شعر، برکتان کی یاق، بوخاستا روحه کوزدن شفا دیرلرله اگر ... دوغارسه کون او یانیرسک بو اوقیون آتخاق، دوغارسنکده جذبله افشکده بر فسونی سحر!

۱۹-۲۰ کانونائی ۱۹۲۷ محمد مسیح

تورهلک Hétéronomie سی آتوب تورک ذهنتی، نک «تورهلک Autonomie» نی اقامه ایشک بو صورتله مؤسسه لرله عینی وجوده کلهجک یکی حیسانی فردلره حقیقه آشیلا یزق، ملی دیوغلرک بوتون فردلره عینی هیجانله، عینی صراحتله باشامنی تامین ایشک اجتماعی انقلاب دیدیکمز، عملیه دن بکله ن نسیجه لر در.

بو صورتله عثمانی ذهنتی کوسترهن بوتون اسکی قاعده لر، عنعنلر آتیش، تورک ذهنتی کوسترن یکی قاعده لر، جانی عرفلر اجتماعی وارلنی وجوده کتیره ن بوتون حادله لرده تأثیر نی کوسترمش اولمیلدر.

ایشته مؤسسه لرده وقوعه کلهجک اولان بو انقلاب نتیجه سی اولدق ذهنتلر ده وقوعه کلهجک انقلاب یکدیگری اتمام واکال یدرک انقلاب فیاض نتیجه لری ملی وارلقده کندی کوسترمیه باشلار.

فیل نعمته الله

استانبول دارالفنونده منطقی مدرسی

دیه نلرده وار ایدی [۲] ارضی وسعتی هند دکنندن و یانه و جبل الطارقه؛ سیاهی

و تدقیق بقره نظرأ ساعی اثرنی اوچنی مراد زمانده و سیاوش پاشاک صدارتده و سناتک ارتحالندن مقدم اکیل ایتک اوزره عمریک سوکرنده یعنی (۹۹۰ - ۹۹۶) سنه لری مایپنده یازمشدر ، ساعی :

[مرجو و متفرع در که عیبی ایله مقید اولیوب دامن غفو ایلستر ایلوب بوقیتی « من صنف فقد استهدف » میدانده نشانه ایلیر] دیدکدن سوکرا یازدی شیو مثنوی ایله برآزده « نظام حال » ایلر :

[مثنوی]

میوه باغ معانی سخن
جویبار زندگانی سخن
سوزکه معنیدار ، هم موزون اوله
آنی هر کوش ایلین مقنون اوله
اهل انصافک قولی بر حاصلی
کامل آکاربه قدر کمالی
معرفت بر بحر بی یابندر
ذیلی آتک بر در رخشاندر
له منندن اخذ ایدر کیمی صدف
جمع ایدر کیمی کنارنده خرف
ایلملر قمریه غواصلر
قیلیر له میانلری بر کهر
کاه اولور هپ لؤلؤ لالا چیتار
کاه اولور خار و خش دریا چیتار
داد مقدر حاصل بو شمر تر
اولهی هر قطره نیان کهر
قابل دخل اولادق اشعار یوق
باغ عالمه کل یخار یوق
عیب بین اولمشدر شمدی جهان
یوق هر کیمی متاع رایگان
جامل و نادانلرک قدری جلیل
معرفت اهل آقاقرده ذلیل
کیسه اصحاب دله قیلمز نظر
فی الحقیقه شمدی عیب اولدی هنر

[۲] (سنان - معمار) ازبوددر . ۹۵۸ ده وفات ایلدی . دوکه جیلده مدفوندر . درتیز مسجد و سکان بر جامع بناسنده معمار اولمشدر . کندی لهنه بر مسجد بادی . سلیمانیه جامی قبه سی ملو تدبیرش و سلطان سلیم جامنده درت دیوار اوزرینه برقه قویمشدر . چوق شاگرد بنشدری (تذکره الانبیه) تألیفدر . شاگردلندن (محمد عیسی) هنده کیدوب اوراده کعب شهرت الجشدر [تریا بک - سجل عثمانی جلد ۳ صفحه ۱۰۶]

[معمار سنان] فن معماریده فوق النباه کعب شهرت ایش و سلیمانیه ، شهزاده جامعلری و یونلردن بشقه دهاتش ملقوزجامع شریفه ایله دیروزدن

قدرتی « اقصای شرق » دن آورو پانک غربی منتهاسنه اوزانان معظم بر امیر اطورلنک سقوطنده متعدد سبیلر و عاملار علاقه دار اولوب یونلردن بری دهملی عرفانزه چالیشمش سعی و غیرت اربابی آراماق و حرمت و محبتله آتمقدرد . ا . ج . یق دوت عصر اول ظهور ایله معماری عالی اثرلرله و طنمیزک هر گوشه سنده و بالخاصه استانبولی الک مزین و محتمم آبدلرله ترین ایدن سنان کی بر استاد حقتده متعدد اثرلر یازمق قدر شناسلق مقتضاسندن و حتی علمی و فنی ضرورتلردن ایکن قوجه داهیانی و اثرلری طابعامق عسوی غیر قابل قصور لرزدندر .

مع التأسف بو حرمتسز لکده بر قسم اسلاف ، احفاده سؤ مثال اولمشلردر . مثلاً سلانیک مصطفی افندی سناتک معاصری بر تاریخی اولدینی وزمانه عالمک عادی و قایل دخی یازدینی حالده سناتک ارتحانه دائر بر معلومات ویرمه مشدر . حالبوکه خواص و عوام محافلنده طامش قوجه سنان کی بر استادک حرمتکاری اولماق و ارتحالی نظر دقتی جالب بر حاده قیمتی حائر ایکن سکوت ایله کیشیدیرمک ساعیه پک محق اوله رق :

متجاوز مساجدک اعمار و انشا خدمتده یونش بر ذلدر کندوسی فی الاصل آوسرتلی ایکن کوچک کندنه اسازله استابوله واسلامه کلمشیدی . یوز یاشندن زیاده معمر اولوب (۱۵۸۷ میلادی و ۹۹۶ هجری) تاریخنده ترک معموره فنا ایلدی . قبری سلیمانیه جامع شرقی جوازنده و باب قوی قاروشونده سبیل و مکتبه متصل تر به مخصوصه ایچنده در . [رفت پک - لفات تاریخیه و جغرافیه جلد ۶ - صفحه ۲۸۶]

اول امرده سنان « ۹۵۸ » سنه سنده دکیل (۹۹۶) ده وفات ایشدر . نسلأ آرناوود دکیلدر .

سلطان سلیم جامی (۹۲۶ - ۹۲۹ هـ - اتمای میلادی ۱۵۲۳ در) تاریخلرنده انشا قلنمشدر . حالبوکه سنان « بو تاریخلرده (۳۳) یاشلرنده بر کنج اولوب مصر و روس سفرلرنده یاقه یاقه حرب ایدیور ایدی . معمار سناتک « معمار خاصه » افله ایشه باسلاماسنه یونلرخلرده ربع عصره قریب بر زمان وار ایدی . بوخطابه اولیا چلیدی دوشمشدر .

جامل و نادانلرک قدری جلیل
معرفت اهل آقاقرده ذلیل
کیسه اصحاب دله قیلمز نظر
فی الحقیقه شمدی عیب اولدی هنر
دیدر برمشدر .

سلانیک مصطفی افندی باقیلر ، خواجه سعدالدینلر و عالیلرک بنشیدیکی اونجی عصرده تمیز ایدن مورخلر مزدن اولوب ۹۷۱ - ۱۰۰۸ سنه لری وقایعه دائر تاریخلر یازمشدر . (۱۲ جادی الاول ۹۹۶) تاریخلرده ارتحال ایدن معمار سناتک ارتحالنده مصطفی افندیکن استانبوله اولدینی تحق ایتکده در . زیرا (جادی الاخر ۹۹۶) ده فرهاد پاشا معینله شرق سفرینه مأمور ایلش ایدی . شو ایضاحانه نظرأ مصطفی افندیکن سکونی هیچ بر معنرت استاد ایتز کورینور .

اسلافک منورلردن و ییاجلی قدار معمار سنان حقتده قدر شناسانه و متدارانه یازی یازمش برمنشیمز یوقدر . هر وسیله ایله قوجه استاد حقتده : [معمار شهرت شعار ، بنای ذی اقتدار ، مهندس دارالقرار قوجه معمار سنان آغا - سیاحتنامه ج : ۱ ص ۳۱۸] و : [جناب الله معابد اسلامیہ مدارس علمیه و مساجد شریفه بناسنده بودرجه غیرت و ایشکدارلق کوسرتن شو ذات جلیل الصفا - فی رحمت و غفرانه مستغرق ایلله آمین - کذا عینی بحیفه] کی مدحیلر و ادعیهلر یازارلق رحتهل یاد ایلهمشدر .

تقی و نیاز ایدلمک حکومتیزک پک متین پدرانده حامیه و تشویقانه مظهر اولان بو کونک کنجلیک زنکیکن کنجخالر ، فعال و منتظم درسخانه لرده مقتدر استادلر قارشیشنده فیضیاب اوله رق سنان و امثال کی بو یوک تورکلر حقتده قدر شناس و حرمتکار اولسونلر ؟ وطن محبتی اسلافک اثرلری تدقیق و اونلری وجوده کتیرن ملی بو یوکلی تحقیق ایله سقارنده پایانسز حرمت و محبت اظهار ایتکده باشلامشدر .

ملی بو یوکلرک ، معمور و متمدن مملکتلر یارقارنده ، جاده و میدانلرنده کی آبدلری اومو قعلره زینت بخش اولق ایچون رکز

ایدلش هیکلردن عسارت اولموب بلکه ماضینک بووکلرینی، بووکلرکی صوکاراکی ومستقبل نسلره طایمق وملتک ته لیسنه چالیشارلک خاطرملرینک یادی قارشیسندنه منت ایه اکیان بر ملت باشی وشکران ایه جاربان بر ملت قلی اولدیفنی کوسترمکدر . تاریخی منقبرلردن اوزاقلاشان و بووکلرینی اونوتان ملتر مقدسانه وداع اجتش متفسخ ملتر صیرلرنده یر طوتارلر .

§

۲- قرمه معمارسانلک «حیات نسبه»- کنهکی ۱۳۱۵ هـ [تذکره البیان] طبع اولنور ایکن رسالهیه مقدمه اولهرق «اقدام» لک ۱۲ تشرین اول ۱۳۱۲ تاریخی نسخه - سندن مقتبس بر قاج صحیفه علاوه ایدلش ایدی . بومقاله نکر محری ده سنلک «علائق نسبه» سی خصوصندنه کی خطالردن ، مباحثلردن شکایت ایتدک نصوکارا : [حل مشکلی ایچون کھی معتبرات کتب تاریخییه کوز کزدردلک ایه ده اولابده کی مشکلمزی ...] [تذکره البیان معمارستان] کتابیه حل ایتدیکیز کھی هنوز طبع و نشر اولنماش اولان «قیودات مهمه» نام عربجه بررساله ده ده تفصیلات بولدق . [«قیودات مهمه» نام عربجه محری :] «قیودات مهمه» نام عربجه رساله نکر بعض برلرنده «ایچده بولندیفمز شو عصر ترقینک یتیشدیردیک قوجه منان» کھی تعییراندن رساله مذکورنکر معمار سنلک بر حیات بولندیفنی زمانلرده قلمه آلدیفنی تبین ایدیسورسده بونکر محری کیم اولدیفنه دائر بر قیده تصادف اوله ما - مشدر . [ده دیبور .

استادک ترجمه حالیه اشتغال بورسالنکر انتشارندن جوق اول اولدیفنی کھی «قیودات مهمه» حقنده ده بر معلومات اولدیفندن بو مقاله نکر مطالعلسندن صوکارا مذکور اثر اوزرنده تدقیقانه بولونق ایچون مراجعت ایتدک باش ، قالدیرلک طلاش قالدیفنی حالده بولق میسر اولدی . خالص افندی ، رضا داماد شریف پاشالار ، کجهجی زاده قواد

بک ، بروسلی طاهر بک وعلی امیری افندی مرحوملر و حافظ اسماعیل افندی کی ذواته دخی مراجعتدن بر نتیجه حاصل اولدی . کیسه بو ده عفا خوشی کورده ماش و ایشتمه مشدی . مع مافیه اوروپا نکر شرق اثرلرنی احتوا ایدن ک مهم کتبخانه لرینده وقوعوبلان مراجعتندن بر نتیجه حاصل اولما مشدر .

ب مقاله دن اوکرندیکمزه کوره سننان

[۹ رجت ۸۹۵] سنه سنده قصری شهرنده (خرستو) اسمنده بر ذلک صابندن دنیاه کلش واولجه الکز روم ایلی ایلانلرنده دوشیرمه اصولی تطبیق اولنور ایکن یاوز سلیمک امریه آناطولی یه ده تشمیل قیلیندیفندن قیصریدن کلن ایلک دوشیرمه قافه سیله استانبوله کلش و آت میداننده کی سرایه ویرلش ایدی . [۱]

[۱] سنلک دوشیرمه لکی یعنی عثمانی دولتی تالیفین حائر رها اولادلردن بری اولدیفنی رضای بر قطعه لک (تذکره الانابه) و (تذکره البیان) لک شهادت لیه اوکرده یوز . اون اول بش سنه مقدم تدارک و مطالعنه موقوف اولدیفمز و ایکی عصر مقدم یازلدیفنی تحقق ایدن بر رساله ده - که مقدمه سی ، متنی اعتبار لیه تذکره الانابه نکر مفصلی و تذکره البیان نکر مختصریدر - سنلک دوشیرمه لکی بحر اولاب آتخیق قیصریدن استانبوله کتیریلن دوشیرمه اولانلری قافه سنه رفاقت ایدن ذلک معیتده یازیلجی اولان دیله برار استانبوله کتیرکی مسطوردر . ینه عینی رساله نکر دیگر بر صفحه سنده بر خاطره قیلیند اولورق (مولوی علی) اسمنده بر ذات بووک بدری ادرنده برای عتیق قیو چیلردن عبدالله آغلان نقلا معمار سنلک ادرنه یه کلدیکه . بر میران خله سنده کی خانه سه مسافر اولدیفنی ائاده بووک بدری طوغان یوسف آغلانک یاننده مراغوزلنی اوکرندیکنی عبدالله آغله حکایه ایلدیکنی محمدر .

کوزلویوزک سنلک «حیات نسبه» سی تدقیق ایلدیکه قرعات ظلمت پیدا ایدیسور . هر حالده زلری نور ایدمک و واقعه مالک ذوات وارد . فقط جوق نالره شایاندرکه بعضی ذوات مالک اولدق لری نادر اولری عمومک استفاده سنه عرض ایتموب کتبخانه لرینک اراقلرنده کوفاندیرلر . بودرجلرده خودیین اولار ذواتک مملکتک معرف دانشمندانندن اولمالی تأسف و تأمل رمزی کشید ایدن اسبابلندر . غریبدرکه بعضی ذوات ده قوجه معمار سنلک دوشیرمه لکندنو بر خرستو زاده اولانلردن متأثر اولور . سنان ایسترایه آوستریالی و ایسترسه قصرلی بر

سنان آت میدانی سراینده انشا آت ایشلریله مشغول اولش و هر حالده بر «استعداد مخصوص» له یارینلش اوله جق که مملکتک دکیل بلکه بوتون جهانک معماریده بووک بر استادی اولمشدر . ساعی تذکره - البیانده بو قطعه یه سنان لسانندن :

حک بر لقی ایتم قایت
قیلوب جهد ایلد تکمیل صنعت
دیبه رک اشارت ایتدیکده در .

ینه عینی قطعه ده :

خدا شاد ایله روح رواش
ایده فردوس اعلا ده مکان
بم استفاده کیم آفرین باد
بی تجار قده قیلدی استاد

خرستیان زاده اولسون ؛ بر مسلم زاده کورمک خصوص - صنده کی غیرت کتک کولونج اولور . (۱۶۶۱) نومرو و (۴ کانونی ۱۳۴۰) تاریخی (اقدام) ده نشر ایتدیکم [ادرنده معمار قوجه سنان و آملری] سرلوحه کی مقاله ده بو قطعه حقنده شو صورته مطالعه می عرض ایلماش ایدم : [«معمار قوجه سنلک حیات و آملری» ناندیک غیر مطبوع اثر ناچیزانده دیدیکم وجه اوزره مشاهر و بلخاه اندرون یتیشدیرمه سی رجا لار میانده دوشیرمه چوجونی خرستیان زاده لرواددر . مکتبلر مکر کشادیه قدر الک یارلاق بر مؤسسه عرفان اولان الدورن مکتبده سرالوده تربیه و تعلیم لرنده کوستریلان اقدام و خاندان کیمداری و رجال مملکت ایله تأسیس صبریت درجه لرنده قدر لرنک اغلاسنده اظهار ایدیلن اهیم - بدایت ظهور مزید بری زلری مسائل دینده متعصب و علائق مذهبه لاقید کورنلره قارشی - کفی بر جوابدر . خرستونک اوغلی سنان دوشیرمه لک استانبوله کامیوب قیصریده مزانیوز : چراققنده قالسه ایدی شمدان اسکله سی ، خوز تحفه سی واعظمی چوجوق یتیشکیندن فخرله ائیدن نه کھی بر اثر معرفت جیتقنی ایدی ؟

سنان تورک تربیه ، تورک حرف و صنعتی وینه تورک علم و عرفانیله فضا یب اولمشدر . ایستریالی و ایتر ایدسه قصرلی بر خرستیان چوجونی اولسون ، سنلک موقوفات عالییه سیه اختصار اتمک اونو دوغوران آتته نکر دکل بلکه اونو یتیشدیرن ملت و استادک حقیدر .]

دیه استادنی رحمت وغفرانه یادیتدیکي
حالد مع الانا سف شخصنی تعیین ایتمه مشدر. [۱]

۳- سناک عسکرلکی - سباعندی

تدقیقه کوره (۹۱۸ هـ) تاریخلر ده
آت میدانی سراینه کیرن سنانی (۹۲۰ هـ) ده
جالدیران خاربه سنده یکچیری عسکری
اوله رق کوره مکده بز. سنان کبی انشا آته
مفتون (۲۵) باشنده برکنج هر خطوه سنده
قارشینه چیقان و هر برلری استادلرینک
افتخارینه مدار اولان اثرلری داهیه تماش
وتدقیقن روحالدنیاب اوله جی کبی علماده
استفاده ایدرک وقوفنی توسیع ایله مشدر.
باخصوص اردونک رهگذارینه سیواس،
آماسیه، اضروم، قارص و تبریز کبی شرقل
نفیس وقیم اثرلری مشهری دیمک اولان
معمور بلدهلری زیارتله [هرکنکره ایواندن
برکوشه و هر زاویه ویراندن بزوشه پیدا
ایدوب ینشه شهر استانبوله کلوب خدمت
اعیان زمانه مشغول اولوب قویه چقیم -
مطبوع تذکره البیان ص: ۲۳] استانبوله
عودت ایدنی. (۹۲۳ هـ ۱۵۱۷ م).

داهیه قدرتیله ملکتنک الک یوسک بر
صنعتکاری اولغه نامرد بولتان سنان فکرا
ترقی ایدرایکن مختتم اثرلر چیزمک قلمی،
فیرجه سی صوصمش و یالکز بارلاقلیلیجه
جاست میدانلر ده بارلاق قوسلر چیز یوردی.
«قویه چیقان» یعنی عجمی اوغلانلقدن
یکچیریلکه کچن سنان [آخی سکبان] صنفته
آیرلش ایدنی [سکبان = عثمان و اورخان
دورلر ده پیاده عسکری] [۳۶] نیچی یاشی
ادرک ایدن سنان یاا یاشی [یاا = پیاده
صنفنک اسمی] و رآز صورکا زنبیرکی یاشی
[زنبیرکیل: ۸۲] نیچی جماعت اورتسی افرادی،
اوخیلر [نصب اولندی.

سناک تقرر و اشتار دورلری حلول

[۱] ادرنه ده طوخیه ساحلنمکی یازید و
استانبولمکی یازیدیهلر ملک معماردی اولان معمار
خیرالدین (ک قومه سناک استادی اولسی قطعتیه
ادعا اولنه بیله. [درت دیوار اوسته بیوک بر
قیه) انشایی اصولی تیار ایدیرن معمار خیرالدین
معمار بزرگ الک یوسک قدرتی استادلر ندر.

ایتمش کبی ایدی: وان قلمه سنک محاصره سنده
وزیر اعظم لطفی باشا [۱] قارشنی ساحلده
بولتان ایران اردوسی حقتنه معلومات آنلی
ایچون کولک قایقه کیلمه سی ارزو ایتمش
ایسه. داهیه بویه بواسطه بولند یغندن قایق انشا.
سنه احتیاج کورولمشدر. انشا آتده کبی وقوفنی
بیان اردو ارکانندن و 'مراد افیملی یدی
ولاحقودیک سنانی وزیر تقدیم ایتمش و سنان ده
(قارچکان) اورمانلرندن کراسته تدارک
ایدرک افرادن انتخاب ایتدیکي آرقدلار یله
قایقلری انشا و تجهیز ایله مش وزیرلر کبی نیچی
برامریله ده قارشنی ساحله کچرلرک ایلرانیله مصادمه
ایله عهده سنه مترتب وظیفه نی حقیله ایضا ایله مشدر.
ایشته شو وقمه ملکتمزک معماریده بیوک
بر داهی قازانه سی اساسلری احضار ایتمشدر.
بو سفردن عودت ایدن و او توزه نه
قریب مدتی تیری حرب میدانلر ده قوجایان
سنان یاریم عصرلق حیاتیه کامل برمر د اولش
و خاصکنک توجیه یله ده قدری علاقه قانش ایدی.
[خاصی: ۱۴، ۴۹، ۶۶، ۶۷ نیچی
جامعتلر. بولرک تیارلری یعنی مدار معشیت
اولان بر درلرکلی وار ایدی].

[۱] معمار سناک ارنجالی سنه دورسی مناسبته
(۱۰ کانون اول ۱۲۴۰) تاریخی وقت غزته سنده
علی حیدر امیر بک نفر ایتدیکری (معمار سنان)
مقاله سنده (ایران سفرد. وزیر اعظم داماد ابراهیم
باشا ایدی. تذکره البیان ایله مقاله ک (اقدامه
نفر اولتان بر معمار سنان معالسی) وزیر اعظم
لطفی باشا دبعهلری برسدور. [دیشلردن قی حقیقه
تذکره البیانده وان قلمه سی وقمه سندن بحث اولتور
ایکن (صیغه ۲۴) «وزیر اعظم لطفی باشا
بو حقیری دعوت ایدوب ...» دنیلمکده اولدینی
کبی سنان حقتنه یازی یازانلرک چله سی ده لطفی باشا
دن بحث ایدرلر. [بواترلر متعدد اولوب الک معی
احمد رفیق بک (یکی مجموعه) ده منتشر مقاله
لریدر. (معمار سنان حیات و آثار) یکی
مجموعه - ۱۹۱۷ صاتی ۱۳ و ۱۴ - صیغه ۲۴۸:
و ۲۶۸. [حقیقه] بو سفرد وزیر اعظم لطفی
باشا دکیلده ابراهیم باشا ایدی ایسه تازیله اشتغال
ایدن متخصص و محررلر مزجه نهدن علی حیدر امیر
بک شو مهم ارشادی نظر اعتبارآمده توبیده علمی
بر منافقه ایله حقیقت تعین و ستور ایتمور. یازیلان
بو کبی تاریخی مقاله لره بوگونکی مناقشه و تدقیقات
مستلزم فرصتلر ظهور ایتدیکي حالدیه سکوت ایله
یکیشدرلری بوگونکی نسل ایچون مهم بر ضرر
دکیلدر؟

سنان بو توجیه دن پک ممنون قلمش
وسیه. ری تیه یلرورمه صاریقی خاصی سرپوشنی
ارنجه لده قاردار یاریم عصر باشنده طاشیمشدر.
ایشته بو محبتک برنشانسی اوله رق صندوقه -
سناک باش طرفنده کبی سستونک بالا سنده
بوسره شک مرمر مجسمی قونولش و یکچیری
اوجانلک الغاسنده هر طرفک مزار طاشلر -
نده کبی یکچیری سرپوشلری قیریه لق محو
ایدلرک حالدیه سناک سرپوشنه دو قونولما -
مشدر.

سنانی قانونی سلطان سلطنتک قارشینه
حیقامه رق شخصاده مناسبت پیدا ایتدیرمک
بر فرصته (بقدان) سفرنده (روت)
نهری اوزریه قوروله جی کوپرنک انشایی
وسیه یله ظهور ایتمشدر. موقع باقی،
جامورلی اولد یغندن قوریلان کوپریلر ییقیدلر.
یلر. لطفی باشا قانونی نه: [کوپری بنا
اولماسی سنان صو یاشی دینیلن قولک لک قدر
و اعتباری ایله اولور. خاصی بنده کزدر.
امر ایله یک، بولدلار یله مقید اولسون.
غایت استاد جهان و معمار کارادندر] دیهرک
لاشته مصروف بر همت ایله توصیه ده
بولندی.

(پیشه چیا) دیمک اولان بوتکیفده
لطفی یاشی محبوب ایتمن سنان اولان اوج
کونده دینه ستر ایله طونه ک آراسندن
کچوب طونه نی منصب اولان قارا جامورلی،
جوشغون (پروت = Pruth) نهری اوزریه بر
کوپری قوردی و جمله (پس!) دیدیرتدی.
وان کولی وقمه سیله وزرا ایله طانیشان سنان بو
کوپری وقمه سیله ده بادشاهله مناسبت قازاندی.
سنان ایران سفردن صورکا ایتالیا
سفرلرینه اشتراک ایدرک بحرقسید آطهرلری،
یونانستان و ایتالیا ساحلرینی دخی زیارتله
پک جوق معماری طالی اثرلر کورمشدر.

۴- سناک معمارلری

(محیط وزمان) ک داهیلری ایجاد
ایده کبی حقتدکی نظریه بر طرفدار اولانلر
سناک حیاتنی کوستر مکده حقیقلدرلر؛ زبرا
سنان هر نه طرفه توجه ایتسه مظفر اولان

برجلرنده ، چاك قهله رنده او قونان اذالارلك ،
تكيبرلرلك افق لرك ، واديلرلك دريكنلرینه عكس
ايتلری ؛ ييقلان تخیلردن سقوط ايتش
قرالرك ، تسخير ايدیلن مالكانه لرلندن
چيقارلش پرنسلرك « زانو زمين قضرع » اوزره
اولوشلری ؛ برلر سر تيش چادر برلری
اوزرینه ضبط ايدلش خزینه لرك مرصع ، مذهب
مصنوعاتك آتيلشلىرى ،

قوجاق قوجاق طاشينان
مصنع سلاحلر ...
خلاصه : مغلوب بر
حكمدارلك ، پريشان
بر اردونك ، محو
اولش بر حكومتك
احتشام و سلطنته شهادت
ايدن هر شي گلش
ايدى .

استقبال :

استد سان « نيجه
عالی جنت آساجامعلر ،
انشا ايتك و اسلام
معمارينده امثالی
كورونه مش بر شكل
و ظرافتده مصنع
منارلر ركز ايله مك
واسلافك اثرلرینه
تقدمه محترم و بويوك
قبه لرد درور مق ؛
جد آنظر ربا و موزون
دركار و باشقلىر
اوزرینه جيت مر كزلى
ظريف كمرلر ابداع
ايله مك ؛ و كچمش
عصر لرك اسرار اناكيز

لوشاقلرینه مقابل خيالره مستغرق « بيت الله »
لری وطنك هر كوشه سهر پتك ، جينيلرله ،
صنعتكارانه بر صورتده تراشيدنه مرمرلرله
بزه نمش منبرلر ، محرابلر ، مذهب طوانلر ،
منقش قبه لر اقصيه لره مؤمنلرك كوزلرلى
بدايهه مستغرق قيلمق ...

سان ، حرب ميدانلرنده اختيارلامش

بر تدارك ايله ، ديدى . بو استفساره مخاطب
اولان سان بالطبع دفعه قبول ايدنه مزايدي ؛
او ، بيك درلو خاطرات ايله مشجون بر ماضى
ايله ، نامتناهى اميدلرله مالی بر استقبالك
خیالی قارشيسينده ايدى ...

ماضى :

يكي كنچلك آيلرينك ربع عصرى

اردورلده شجاعت اظهار و رفعت قازانمش
بر ذات اولقله برابر جهسان خزينه لرلنك
طوپلاندينى بر ملكنده صنعت اجرا سيله (كافت
التفاتنه ايدلر) فهو اسنجه دائما العام و اكراهه
مظهر اولدولندن بو زنگين شرطلر استعداد
وقدرتى انكشاف ايتدبرلر بويوك بر معمار
اولارق يتشمشدر .

« معمار خاصه نجم

عليسى نك اورتخالى سنانك
بارلاق استقبالك خيلى
اولدى ؛ بو كونا رده
ارتحال ايدن صدر اعظم
آياس پاشانك ايويله انشا
اولونه جق تربيه سته
استد بر معمار
آرناشمقده ايكن لطفى
پاشا اسكى لطفديده سنى
ايلرى سوره رلك :

— معمار خاصكى

اولان سنان صوابلى
اولوق كر كدر ؛ بوكاره
قادر كسندره ، ديدى .
بو كيفيت حسن -
قبوله مظهر اولارق
خاصكى سنانه تبليغ
واسفسار ايدلى مافوقى
اولان يكيچى آغاسنه
حواله ايدلى . آغا
سنانه :

— پاشا حضر تلى

سنى معمار ايتيك مقرر
ايتدى ، يانكسده
جائز ميدر ، دكلر ايله

استاد معمار فرم سنانه [۱]

حرب ميدانلرنده كچيرن سنانك كوزلرى
او كسنه ظفر كوزلرينك شوق افزا
نمايشلىرى ؛ ظفرى اعلان ايجون آتيلان
طوپلرك دوماقلى هوا ده خلقلر رسم ايدره -
ايكن طرافلرينك كوس سساريله سنانك
بوشاقلرینه بوكسه لرى ؛ تپلرند ذوالفقار
نمالي آل سنجاقلرك دالقه لاندني قلمه

[۱] « بو رسمك اوفورت اصولنده مطبوع
نسخه سنى ايتالان تحصيلدن عودتده ۱۳۲۹ده
بلفارلك ادره ده شهيد ايتكلى رسام حسن
رضا بك مرحوم كتيرمش ورقه قلم اولارق بايدينى
بك نفيس بر لوحه يي دوكتور رفعت عيان بكه يادكار
ايتش ايلوب فطوغرافزده بولوحه دن مستنسخدر .
هر حالده استادك حياتده و عمرينك صوكرنده
پيامش بر لوحه سيدر . بعضى مطبوعاتده كورولن
رسملى بخيلدر . »

ادرته اسکی جامعک ائماره سندن سناتک شاه ائربه
دوغرو حشمتاب بر منظره
[ادرته معارف قشور افغانسی ساحی و شایک قلیشه سی]
ورلدیکی وجه اوزره بر قراج دفعه ده قانونیک
غضبه معروض قالمشدر (حجیفه ۶۶ - ۶۷).
عادی بر سبیل ، کوچوک بر عصیتله
کلرک اوچورولدی بوز زمانلرده موازنه بی
تأمین چوق کوچدر .
باخصوص کیشینک قارشینده اولادینه
بیله مرحمتی اولمیه قی درجه لرده قاین
سوزینه ، دسیسه لریسه ولاق ویرمن ربادشاه ،
بر شهنشاه اولور ایسه .
بو هرابیکی ورطه دن سناتک سلامتله

ادرته سلیمه جامه نیک چه قایسی طرفنده کی
ستونلرک قاعده سی [سناتک الک سودیکی بر یازجه
اولوب بوتون ائرلرده قولانمشدر . جدا نفیس
برائورد . (معمار طلعت بک مرحوم قلیشه سی)

معمار خاصه مقامی احراز ایتدکنصو کرا
سناتک ایلمک انشا ایتدی بنا آیس باشانک
تره سی وایلمک بویوک ائرده خاصکی جامی
ویک قیمتدار اولان لواحقیدر (۹۴۶ هـ)
شوراسی ده اونو تاملی کدسرای انتریفه لرینک یک
نافذ اولدی دورلرده معمار خاصه نق مقامی

هر عسکرکی عودت ایتمه مک اوزره بکن
ماضینک کوقلری دوشونمکه محزون ووجوده
کتره چکی اثرلرک علوی وقدرستی تفکرله
نمون اولدی حالده قراری ویرمش و
مراد ایتدم اولم تاکه معمار
کالیه قویم عاده آثار

استانبول - ۳ شبت ۱۹۴۹

خرقه عریف وارنده معمار قوجه بنان اولقاندن اولوب قائم یالغینده یالان (معمار آغامسجدی) خرابی
در ایدمه میسر ایلیمه ق
بکا بر عالی بیت الله یاقق
دیدیکی وجه اوزره بو وظیفه بی قبول ایشدر ۹۴۵ هـ
سناتک بوماموریت ووضعتدن فوق العاده
نمون اولدی ساعینک شویشله کلاشیلر :
شکر ومنت خدای منانه
که قولن مظهر اشدی احصائه
§

سناتک حامی و مظاهر لرین بریده
قانونیک کوز بیکی اولان خاصکی حرم ساعلان
ایدی. سنان (تذکره البیان) ده ایضاحات

معمار سنانك انشا اندیكى ك جسم قبه بو
جامعكدر . داخلأ مستطیل اولوب قبه-كز
ستونه مسدود .
صقوللی محمد پاشا (قدرغده) ۹۷۹
بحرانی بدیی اثرلردندر .
بیاله پاشا (قاسم پاشاده) ۹۸۱
بك زیاده خراب، نفیس اثرلردندر .
شیخی جلی (ادرنه) ۹۸۲
مربی - ستونسز
دفتردارنوخط مصطفی پاشا (ادرنه) ۹۸۲
مربی - ستونسز
صقوللی محمد پاشا (عرب قو) ۹۸۵
قبهسی سكزستونه استاد ایدر . داخلأ مربی

ستونسز مربع شكلنددر .
شیزاده ۹۵۰ - ۹۵۵
داخلأ مربی اولوب قبه درت ستونه استاد
ایدر .
مهرماه (اسكدارده) ۹۵۴
خارجأ چیفته رواقی - داخلأ قبهسی درت
عموده استاد ایدر .
سلیمانیه ۹۵۹ - ۹۶۴
داخلأ - مستطیل اولوب قبهسی درت ستونه
استاد ایدر .
صقوللی محمد پاشا (لوله بورغازده) ۹۵۶
مربی ستونسز .

بیچاره داهینك سلیمانیه جامی گوشه سنده کی
بدیخت وابدی قرارکامی (جوادبك قلیشیه)
قورتولمسندده حرم سلطانك پارمقلمیینه ده
کورمك اییاب ایدر .

سنانك انشا اندیكى وا کثری استانبولده
بولنان جامعارك اللههماری آتیده کی جدولده
کوسترلمش اولوب مذکور جامعارك ولایاتده
بولنان اثرلی حقنده مع الناسف معلوماًتر -
یوقدر . انشا تاریخلری معلومز اولان معتبر
اثرلی شوقدر :

۹۴۶

خاصکی جامی

ادرنه - سرائك خاص بقعهسی ساحاندن سلطان سلیمه دوغرو بر منظره [۱۱]
ابراهم پاشا (سیلوری قاپیده) ۹۵۸
زال محمود پاشا (ایوبده) ۹۵۸
مهرماه (ادرنه قاپیده) ۹۶۰
درت پیلاییه مستند قاعدهسی سكز گوشلی
قبه
شاه سلطان (ایوبده) ۹۶۳
جدید علی پاشا (بابا اسکیده) ۹۵۶
داخلأ مستطیل اولوب قبهسی التی پیلاییه مستند
رستم پاشا ۹۶۸
چیلیری چوق نفیسدر . خارجأ چیفته رواقی
سلطان سلیم (ادرنه) ۹۷۶ - ۹۸۲

[۱۲] بوجامه تذکرة الیابانده مالامشدر . بوبوك
ارلردن اولوب انشائی بش سته سورمش ۹۹۷ده
ینی سنانك ارنخانندن برسنه سوکرا ختام بولمشدر .
بدی سته سوکرا ارنحال ایدن بائیی افسانده کی
تریده مدفون اولوب « ددیلمر واصل حق اولدی
نشانجی پاشا - ۱۰۰۴ سته » دیه تاریخچیه شاعر
ساعی یازمشدر . سنانك ارنخاننده ختام بولمیشدن
تذکره قید اولمالمشدر . بناء علیه سنانك صوك
آریده بورد .

[۲]

ادرنه - سلیمه جامی سیلنده قبارته بر سو
بو طرزده کی نقوش سنان ارلرنده مینولا
موجوددر . (معمار طلمت بك مرحوم قلیشیهسی)

تذکره البیاضک اون ایکی بانی سنالک انشا
ایندیکی مبانیک قسماً موقعلریله بایلیرینک
اسملری احتوا ایتمکده و جهلی (۳۳۱) ه
بالغ اولقده درلر . حالبوکه اولیا جاسینک
سیاحتنامه سنده قید و اشارت ایندیکی بعضی
سنان اثرلری تذکره ده قید اولدیغی کی ادرنه
محیطنده سنالک انشا ایندیکی قسطنطنیه و قوفز
اولان زرده محراب اثرلرده تذکره ده یازما مشلر دره
که اکثریسی ادرنه ده در :

۱ — ادرنه ده سرای جدید طامره حرم
دائرة سنده خنکار صفه سی [۱]

۲ — مذکور صفه اتصالده جیم [بنای
جامی] .

۳ — قازنی سلطان سلیمان کوپرلی [ایوم
سرای ایچی کوپرلی دینیر] .

۴ — ترازو قصری (ادرنه سرای خاص
بنجه سی ایچده)

۵ — عدالت قصری (خرابه سی موجود در
ادرنه سرای خاص بنجه سی ایچده)

۶ — ادرنه ده یحیی بیه ده شیخی چای جامی
(شیخ الاسلام احمد شمس الدین افندی
برادری)

۷ — ادرنه ده صقوالی محمد باشا جامی
(اوج شرف علی) حاکمک اتصالده ایدی .
ایوم عرصه سنده حکومت دائرلری وارد در .

۸ — ادرنه ده اسمیخان سلطان جامی
(ایوم طوقیو جامی دیرلر (۱۱۹۵) حرکت
ارضنده رخنه دار اولوب عصرلرک مرور یله
خراب اولماقده ۱۳۰۸ در مجددا پایلمشدر .

ایوم متروک و خرابدر .

۹ — ادرنه ده جدید علی باشا مسجدی (باقی
بازنده ایدی . اون بئش سته مقدمه دم ایدلدی)

۱۰ — ادرنه صو کرلری

۱۱ — حوصه ده صقوالی کاربانسرای (عالی
اثرلردن ایکن سکر اون سته مقدمه (توسیع
طریق) مقصد یله هم ایدلش و طاشلری
شوشه انشاسنده قوللانیلمشدر .)

[۱۲] معمار سنالک ادرنه براینده انشا
ایندیکی خنکار صفه سی ، بنای جامی و ترازو عدالت
قصرلری مقده در سور و زوله لازم اولان معلومات
ناجیز محروک غیر مطلوب (ادرنه سرای جدید
طامره و قصرلری) عنوانی مصور ادرنه مسطوردر .

[تذکره ده مقید اولما دینی حالد اناطولی ایه
سائر موقعلر ده بولان سنان اثرلری مجموعی
یکریمی متجاوزدر . مجهولز اولانلر مستثنا]
§

۵- سنانه درری - مرافقری

سابق عثمانی اعتبار طور لغتک سلجوق
انقاضی اوزرینه تأسسندن اعتباراً تورک
معماریسینک ظهورینه و تورک معماریسینک
مسلکرینه دائر معالعات و محاکات سرد
ایتمکی اربانه ترک ایدرک (اختصاص)
دینیلن و عصر مزک الک متین بر علم و
عرفان دینی اولان قوته حرمت ایدرز .

محترم محم دوققور احمد سیل بک
(معمار سنان) سر لوحه لی بر مقاله سینک
فاتحه سنده : [بر دوققورک معمار سناندن
بحث ایتمی عبت کورولور امانه پاییم ؛ بو
ذاتک آثارینه مجلویتمدن دولانی حدی
بیلرک بو سطرلری قارایورم .] دیش
ایدی . اوزو ، سوزی دوغرو اولان سیل
بکک ب مطالعه لرینه علاوه ایدجک برکله
بولما مقایله برابر بدیی اثرلر محبوب و یا خاصه
اجدادک اثرلرینه حرمتکار بر متفکره سفته ایکی
اوج کله سوله مکلمکمه مساعده بیورولسون ؛
قصورسز قول اولیمه جفتسندن خطا لر مزری
ایشیمکله ده ذوقیاب اولماقغز طبیعیدر .
معامله یله صلاحتی خاطر بر آلمان معماری
دیش ایدی که :

[سنالک بونکلکی وجوده کتیردیکی
آثار معظمه معماریی انشا ایتمک ایچون
معینده استخرا م ایدجکی ایچیلرک و
بالخاصه اوسته باشلرک تدارکیله باشلار ؛
زرا کندندن اول صیق صیق انشا آتده
بولان بر معمار یوقدر که اونک بئشدریدیکی
انشا آت اوسته لری غریب لری قوللاندیغی
تصور ایدلم . حالبوکه بو جهت انشا آتک
آک مهم برجهتیدر .] بو حالد سنان نه
پایدی ؟ دوشوندکرمز شودر :

بر قاج سطر اول درج اولان سنان
انشا آتی جدولی تدقیق ایدر ایسه ک کوروروز
که شهزاده جامی انشا اولور ایکن (۹۵۰ -

۹۵۵ سنه لری) اسکدارده کی مهر ماه
(۹۵۴ ده) ولوله بورغازده صقوالی
(۹۵۶ ده) ، بابا اسکیده جدید علی باشا
(۹۵۶ ده) جامعلری ده انشا اولقده ایدی .
باخصوص بوجامعلرک اکثرینک جوارنده
حمام ، عمارت ، کتبخانه ، مدرسه ، کوپری ،
کاربانسرا ، چارشی کبی برکله انشا ایدیلن
تقرعات ده وارد در .

سنان ایشلرینک مکملتی و بونلری
وجوده کتیرن اوسته ترک چوقانی دوشه نو .
لهجک اولور ایسه سنالک بونلری بئشدریمک
خصوصنده کیمت و قدرتی آتیشلاماق
بو یوک بر قصور اولور . بالخاصه سنان اثرلر نه کی
مرمر قسملرینک اعماللرینده کی انجه لکار
و بو یوک قابیلرک و ستر فلرک باشلارنده ،
عمر ایلرک ایچلارنده شرف لرک قونصورلارنده کی
مجموعه یی هندسی ترین شکارلرینک ترتیب لرنده کی
کوزل لکار و اعماللرینده کی دقت سنان دورینک
انشا آتی ایچون شرفه مداردر . بو استاد لری
بئشدرین خصوصی مکبیلر ، مؤسسره لره
یوق ایدی ؛ بلکه اولانی ده پک ابتدائی و
محدود ایدی .

چینلرک لطافتی و موقعلرینک انتخاب لری
ندکی اصابت و محیی نقاش و شاعر ساعی
مصطفی چلینک مهارتی اثری اولان نقوشک
تماشاشنه دو بولیان بیها او صافی و سیوری
کمرلی تورک کمرلرینک احتشاشی ، سنان
دورینه مخصوص موفقیتلرنددر [۲]

سنالک متعدد اثرلری زیارت ایدنلری
هر شیدن اول بو داهینک قلمندن دو کولن
تنوع تسخیر ایدر . بر جامع ندر ؛ سقف
ایله دیوارلری استنا ایدیلرک اولور ایسه
آک مهم تقرعات شونلردر : محراب ، منبر ،
مؤذنلر ، مقصورلر ، ستونلر و کمرلر ...

[۲] نه فادار درن تاسلره سزادرکه
زلزلهدن نوحش ایدن اسلاف خصوصی مسکنلری ،
سرایلری اشخاب انشا ایدرک بکردن داهی
سنالک اثرلردن اولورق بونوع متروکانه صاحب
دکلیز . کرچه طوقیو سیراینده سنان دورینه
عائد بر قاج بازیه وار ایسه ده بونلر برر اودادن
عبارت کوچوک اثرلدر .

شو محدود پارچهره - که هر برینک موقعی بر اصول داره سنده لایتبر صورتده تثبیت ایدلشدر - و برمش اولدینی اشکال ، ابعاد و نقش ویا کاشی منینات هیئت عمومیه سنده یکی یکی دلفریب آهنگر ايجادی سنالك اك زياده مشغول اولدینی ابر قومپوزیسیون ذوقدر دینیله بیلیر ، بو ترکیب ذوقی سنائی تسخیر ایتش کیدیر .

سنالك اثرلرنده بویوكله ، كوچوكلك فرقلری یوقدر ؛ دینیله بیلیركه سنان جسامته دکیل، لطافته مقنودر . او بر كه جسامته مشغول اولمشدركه اودنه (تذكرة البنیان) ی ساعیه املا ایتدیرر ایكن : [خلق جهان دائرة امكاندن خارج دیدكر سنالك بر سببی آیا صوفیه قبسی کی قبه دولت اسلامیه بنا اولغامشدر دو كفرة خرمك معمار كیندنری مسلمانده غلبه من وارد دیرلر ایشی اولقدر قبه طور غرق غایت مشكلدر دیدكاری بو حقیرك قلینده قائلشدی مزبور جامع بناسنده (یعنی ادرنه سلیمیه سی انباشنده) همت ایدوب بعون الله تعالی اظهار قدرت ایدوب بو قبه نك آیا صوفیه قبه سندن آلتی ذراع قدین و درت ذراع درینلنگی زیاده ایلدم .] دییه حکایه ایتمشدر . سلیمیه جامعیه سنالك اك كوچوك بر اثری دیمك اولان طوبقیو خارجنده کی تاقیه سی جامعیه زیارت ایدن منور بر ذاتك حسن ایتدكاری بدلی ذوقلر بیننده بر فرق یوقدر . آیا صوفیه ، ده اك بارز مسئله (جسامت) در .

انسانلر (جسامت) قارشیدنه قورقو و فقط لطافت قارشیسندمه ایسه تقدیرلر اظهار ایدرلر .

استانبولك قتحندن صوكرام معمار بزرگ بیرلندن ملهم اولمق تحجد و ترقیره مظهر اولدینی قسماً بر ملی قابلیتسرك کی سوبلیه ندره تصادف اولقنددهر .

فی الحقیقه بزرگکاری حیط اولان مدینلرك معرفت اثرلرندن ملهم اولمق پك چوق شیلر آلدق ؛ فقط بالكر آلفله اكتفا ایتیرك اولمق ملی ذوقلر مزه كوره خصوصی بوصف ویرك . ایران ، عرب و سلجوق

اثرلرنك ایزلری اثرلر مزده محسوس اولدینی کی بیرلنس تأثیری ده وارد .

مع هذا بر یوزنده هیچ بر منلك علم ، عرفان و بدیعیات وادیلرنده الهاملرینه ، یاردملرینه تاس ایتیرك مستقل قائلش قاج ملت واردر . بر منلك اثرلرندن ملهم اولمق قصور دکیل، بلکه اولماق خطا اولور .

هر شبئی براقلم: یالكر هنك ، ایرانك ، عربك و سلجوقلرك منارلرندن برر نمونه آلوده اوخجی واون برنخی هجری عصرلرده تركرك الشا ایتدكاری بر مناره ابله یان یانه قویوب تدقیق ایدمك اولور ایسه ك قومشورلرندن ملهم اولان تورركرك-قولارنی قاووشدوروب اوطور مدقلرینی - شو قسم اوزرنده دخی نه درجهرده ذكا صرف ایتدكارینی كوروروز . باخصوص سنالك ادرنه سلیمیه سنده کی منارلری قادر پوشكلده کی جهان میانیسی آراسنده جاذبه دار بر معماری اثرك وارلغنی بیلیمورز .

سنالك شهزاده جامعنده چراق ، سلیمانده قافله ، سلیمیه ده استاد اولدینی حقندن کی روایتده کییم بیلیر نه درجهرده صحت و اصابت واردر . بو مسئله نك توضیحی ایچون معمار استادلر مزى دیکلمك ، اوقومق ایجاب ایدر . سنالك ارتحالندن صوكرام یتیشدیردیکى چراقلى سنان دورنى برمدت دها بوتون روفق و كوزللكلری ايله یاشامشدر در . [۸] مثلاً سنانی معمار باشلیقه ده استخلاف

[۱] سنان دوری اوچنچى احمد دورى صوكرامه قدار دها بر قسم كوزل موئیلر ، قونظورلر آلدرق یاشادی . وقتا كه كوزلر مر قابلی اولمق بر فنكشك دمردی برنخی عمود دورنده باشلادی (۱۱۴۳ - ۱۱۶۸ هـ = ۱۷۳۰ - ۱۷۵۴ م) و اوروپادول جلب اولنان اوستملر باروق طرزنی كتیروب نور غنایه جامی و نازره كی خزینلر صرفله انشا ایدیلان بنا لرمزه قویورق ملی طرزغیزی عمو و ماسقارا ایتدیلر و جهلرینه دكر بوچكری قابوقلری جسملری دیر خاقه لره آصمغه باشلادیلر ، اوندن صوكرام باش آشاغی یوورالامان معمار بر ریم عصر مقدم آتقیی یوقیف اولمق بالخاصه علمی فعالیتلرنی شكران اله یاده مجبور اولدیمیز استاد معمار كمال الدین بكك قاشلانه مهنترلر (بیت ابدال موت) سرشته مظهر اولدی .

ایدن داود آغانك ایلک اثری دیمك اولان ایچلی قصرك انشا آتنده سنان موئیفلری تاماً كوزه چاربار . یالكر تأسف اولموركه سنالك یتیشدیردیکى معمارلر مقدارلری قرقه چقارانیلر وار ایسه ده بیلدكریمز محدوددر . بونلردن برینك اسمی ده سنان اولدیفندن استادی تقریق ایچون (قوجه) لقبیه تلقیب اولمق (معمار قوجه سنان) دینیله مشدر [۲] (تذكرة البنیان) مقدمه سی حیجیه : [۱۲] سنالك چراقلرندن (عبسی و یوسف) اسمنده اولانلر هندستانه كیدرك لاهور ، كشمیر ، دهلی ، آغره قلعلرینی و مغول سربلرینی انشا ایتشدرلر .

سنالك چراقلرندن بری ده [معمار رمضان آغا] دركه قوجه استنادك باش خلیفه سی ایدی . یكرمیدن زیاده جامع انشا ایتش وختی (۱۰۴۷) ده هر سكه (قوجه) شهرنده بودین دقتدارى حسن پاشابه كوزل بر جامع انشا ایتشدر [اولیا چلی ج : ۶ ص ۴۳۲]

[۲] ۴ كاون مانى ۱۳۴۰ ده اقدامده نصر ایتدیمك [ادرنده معمار قوجه سنان و آلاری] عنوانی مقاله ده : [ترجمه حالى هنوز معلوم اولیان سنان آدی دیکر بر معمار بزرگ بولونمك بو اختلاف «قوجه سنانك ترجمه حالىده کی بعضی مظالم قطعلر مراد ایدلشدر» موجب اولسی محتملدر . ققره سی بحر اولانه منی موزلر مدیری خلل بكدن آلدیم ۹ كاون مانى ۱۳۴۰ تاریخلی خبرنامه سنالك ترجمه حالى مشغول ذواتك استنادلری موجب اولجق برقرره بحر اولقه عیناً استنساخ قلندى : [مقاله مفیده كرده ایكى معمار سنان اولسی احبالی درمیان بیوزیلور . بو ك طوغریدر . بو ایكنجیه (معمار سنان عتیق) دینه یلور . بوزانك انشا كرده سی اولان مسجدك قاج اوزرنده قریبى مسجد دیمك معروف و حقیقه ده مذكوردر (۸۹۹) تاریخلی وقعه سنده «افخار الامناء و المتمدین عمده الملوك و السلاطین سنان الدین یوسف بن عبدالله العتیق المعمار» ۸۷۳ تاریخلی دیکر بروقیه سنده دخی بو یولده یازیلیدر . بوزاده (عتیق تعمیری (آزادلو) مناسبه اولدیفندن كندیسانك امیرزاده اولدینی اكلاشیلیر .

بو مسئله یی تعمیق ایدن بزم حافظ كشت عالی - يك معمار عتیقك ۸۷۶ تاریخلی مزار كتابه سی قریبى مسجد حطیره سنده دخی بولدی . بوقده سیزه معلوما قیلندن اولمق یازورمك مقاله ده کی طنزلكی قویه ایدیلور .

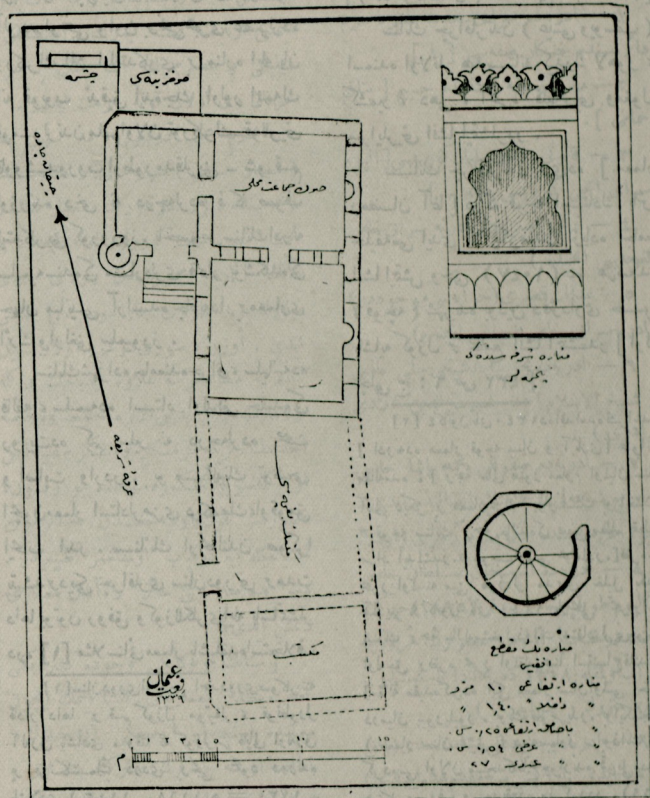
جوارنده کی جامع حقهده شومعلوماتی ویرر:
[معمارستان مسجدی در قرب آغا
قیوسی - بانیی معمار مشهور سنادر .
آغا قیوسی قربنده مکتب وسیلی جوارنده
مستقل ترده مدفوندر . بومسجدک جوارنده
دخی بر مکتبی ایله برطالی چشمه سی واردر .
خاکی زاده خلیل اقدی منبر وضع ایشدر .]
بر بنیق عصر اول یازیلان حدیقه نك
ویردیکی ایضاحات مذکور موقک
بوکونکی شکله موافق اولما یوب مسجد و
مکتب معلومز اولیان بر زمانده هدم
ایدیلرک تربنه ک حظیره سته متصل بر
(باب قهوه خانه) انشا قیلنمشدر . سنالك
تربه سی ایسه (شاه اثر) تصویرنه ماصدق
نقیس اثرلردن اولدینی حالده یانلرنده کی
سوقاقلرک تسویه سننده کیم بیلر هانکی بر
مأمورک جهالته معروض قاهر ق تلاری میدانه
چیقیدنند انهدامه مائل بر حاله کاشدر .
سنالك خرقه شریفه جوار اولان مسجد -
ینک مناره سننده کی خصوصیه مبنی ۱۳۳۹
سنه سی شباطنده بمباندن محی الدین بک دلاتیه
زیارت ایدیلرک چیزیلن رسمی مجموعه یه
درج ایدلشد .

جامعک مناره سی سکنز کوشه لی اولوب
۵۴ . ۰۰ سانتیم عرضنده و ۲۵ . ۰۰ سانتیم
ارتفاعنده (۲۷) عدد باصافله چیقلمقددر .
دیگر مناره لرك شرفلرینه مقابل مناره نك
تیه سننده سکنز بخره لی و ۴۰ و ۹ متر و قطرنده
دائره وی و سقفی برفه ایله مستور بر مؤذنه
واردر . بو شکل شرفلره ایران مناره لرنده
تصادف اولونور .

بو مناره دماذان او قونور ایکن صدانک
هانکی طرفدن کادیکی تقدیر اولنه ماز و سبالک
بوشاقلرندن عکس ایدن برصدانکی ایشیقیلر ایش .
خرابه یی زیارتزده بو یأش محله نك
برلی اهالیسندن محمد اقدی اسمنده مولوی
سکلی برذات یأغزه کلمش و خرابه اوزرنده
بعضی تفصیلات ویرمشدر . درج اولان
پروژه سننده کورولدیکی وجه اوزره بومسجدک
جوارنده ده بر مکتب وار ایش .

آقمر ایدره خور خور چشمه سی جوارنده
اقامت [تذکره مقدمه سی ص : ۱۲]
ایدر ایدی . حالبوکه معمار ستان آغا قاپیسی
قارشینسنده دوکه جیلر چارشینی باشنده برمسجد ،
مکتب ، سیل و بونلرک آراسنده کی الوم
موجود اولان تربه سی انشا ایتدیرمش و
حیاتنک صوک دملرینی بوراده کیرمشدر .
ستان خرقه شریفه جوار قاضی چشمه .

۶- معمارستانک نصرعی میانی- صرک کوندری
مسلکنده یوکک و علمی بر قدرته
صاحب اولان سنالك اخلاقده مضبوط
ایدی . ادرنده ، دوستی سرای عتیق
کنخداسی عبدالله آغانک روایتیه نظر آمتین
الطبع ، فقرا پرور ، کذب وریادن متفر
وصوک درجه ده سخی ایش [هرکیجه
قوانغنده یکمیدن الی به قدر مسافر ا رکسک

فاتح یانغنده یان بی باغی جوارنده معمار ستان مسجدی پروژه سی
اولماسی ملایسه سیله وفاتنده دفتر قسامی
کندوسنک اشغال ایدلکی موقعه قازاندینی
فوق العاده شهرته کوره ییانی بوم بوش
دینه جک بر حالده کورولمشدر یالکز بورجی
چیقمامشدر . [تذکره البیان ، مقدمه سی
ص : ۱۲] هر دلو دنیوی سعاده و نا -
متاهی موقیقتره نائل اولان ستان ایکی
دفعه تاهل ایتدیکی حالده بابا قی حساریله
مفتخر اوله مامشدر .

سندده (معمار آغامسجدی) نامیه معروف
و فاتح حرفنده یانان بر ایکنجی مسجد
داها انشا ایتدیرمشدر . سنالك بو
موقعله بر مناسبی اولماسه بوراده مسجد
انشا ایتدیرمز ایدی ؛ زیرا اهالی افرادندن
اولان ذوانک کترلیی جامعلری و مسجدلری
مسکنلرینه جوار انشا ایتدیرمشلردر .
(حدیقه الجوامع) سنالك تربه سی

آرا سنده اون سنه نك فرق نهدن كاڤور ؟ معلوم يا مرمر كتابه لوده سنك تراش خطاسي همان داتما اولان بر شيدر . مثلا يوقاريدكي مصرعاً دن برينك صوكنده (كهشيان) محكوكدر كه (كهكشان) اواق لازمكلديكي ادياب وقوف سويليورلر .

فقط بوتاريخ مسئله سنده كي وقوعي ظن ايتديكمز طاشجي خطاسي عييا مصرعك متننده مي يوقسه تاريخ رقلرنده مي . تدقيقه شاين اولان بوراسيدر .

بويابده بر آز احد رفيق بك ايله كورو . شدم . مومي ايله خزينه اوراقل و شيقه لر ينك برنده معمار سننانك (۹۹۴) ده برجات اولديني كورديكيني ادعا ايديبور . (بووشقيني احد رفيق بك نشر ايتلدر . ر . ع .)

بناد عليّه (۹۹۶) به قادارده ياشاش اوله يلير . رفيق بك بوني استانبول حياتي نام كتابه سنده سويليور مش بوراده آقان صولر ط . ر . ر . يترقيف بك دييورك : تاريخ مصرعاني على اميري مرحومه كوستردم . نهدن اون عددي ا كسيك اولديني مورد ، بكا جواباً

(كچدي) گلسي (كچدي) اوله جق ابدى بر (ي) علاوه سيله (۹۹۶) چيقار اولديني سويلدي ، بوراده آقا صولر طور . (۱۳۳۸) ده على اميري افندي مرحومه عيني مسئله ايچون مراجعتله (كچدي)

كه سنك (كچدي) اولوب اوله ميه جقني سوال ايتش وافندي مرحوم : (بونكه هيچ مشغول اولدم ، بر دوشونه مده سزه جواب ويرم) ديمشورور داهاده بنده كيدميوب ادرنه م عودت ايتديكمن نهدوشونكدريني شخصاً اوكرنهممش ايدم . ر . ع .) مع مافيه (كچدي) نك (كچدي) كهي يازلسي هيچ كورولممش اولديني ده عبدالرحمن شرف بك وساؤلري سويليورلر .

فقط بزم اسكي شاعرلرده بوكي شيلر هردام اولاقاندر . هيچ شاشنام . شاعر وقفاش ساعي تاريخ مصرعاني اويله يازمش حالوكه طاشجي (ي) سزك ايتش ، تقاوتلر هب بوندن نشأت ايتش ديمكدن باشقا چاره يوقدر . ۲ شباط ۱۳۴۰ خيليل

غريبدر كه (تذكرة البنيان) ك نشر نهدن وبالتجيه سننانك حياتيله مختلف متفكرلر مزل اشتغاللرينك تكيزندن بري اوتوز سته ي قريب مدت مرور ايتديكي حالده ساعينك بوتاريخي حل اولونه مامشدر : زيرا (كچدي بو دمده . . .) ۹۸۶ ي ورمكده در . [سننانك ارتخالي رياضي بر قطعيله (۹۹۶) سنه سنده وقوعولسيدر . بونك الزمتين شاهدي مرمر لوحه ده محكوك تاريخده (پير) و (معماران) كلاري آرا سنده كي بوشقنده (۹۹۶) رفتك محكوك اولمشدر . [قاعتي محافظه ايدر ك ساعي تاريخي سنانك حياتيله مشغول اولمقده بولديغ اوتوز اوتوز بش سته طرفنده متعدد دفه حل ايتكه اوغراشدم ابجد تاريخي جيلكنك نه تامه ، نه نعيمه سته ، خلاصه درت شكلندن هيچ برينه اويماي . زيرا ساعي لطفه كو ونكته مان برشاعر اوله رق معروف اولديندن تاريخنده لفظي برمهاتر كوسترمك لطيفه . كويانه حركت ايتديكيني دوشونمش ايدم . مع هذا اليوم بو مطالعه مده مده مصرم . خلاصه نتيجه هيچدر .

بو تاريخ مسئله سته دائر موزلمرديري خليل بك ايله وقوعولان بر بخاره مزده مومي اليك مكتوبندن مستخرج شوقفريه مراق اربانه عرض ايتكي فائده بخش بر علم وظيفه سي عد ايدم :

[معمار سننانك تاريخ وفاتي مسئله سي احسان بيورديقكز ايضاحاتله بر درجه يه قادار توضح ايديبور كيدير . بو سياهده استادك قبرني مكتوبكيزدن صوكرا ايكي كره داهار زيات ايتدم . تاريخ مصرعاي اولان « كچدي بو دمده جهاندين پير معماران سنان » بالحساب (۹۸۶) سنه سي ورييور . بونده تعميه فلان اولديني مراجعت ايتديكم ادبا وشاعرلر مژ خبر ورييورلر . صوك مصرع اولان (رويچيون فاتحه احسان ايدم پير وجوان) سوزلري (۱۹۲۵) سنه سي وريديكندن بوراده موضوع بحث اوله ماز . بو حالده اصل تاريخ مصرعك اوستنده كورولن (۹۹۶) سنه سيله مصرعك وريديكي (۹۸۶) سنه سي

محمد افندي نك وريديكي معلوماته كوره بورالك خريطه لرني يابان هيئت سننانك اثرينه حرمت ايدر ك مسجدك مناره و خرابه . سني قدر شناسانه بر حس ايله ميدانك مركزينه اصابت ايتدر مشلدر .

معمريندن اولان سنان حياتنك صوك كونلرينه قادار چاليشمه رق رسمي وظيفه لرينه دوام ايدمك درجه لوده تختي محافظه ايتمشدر .

[۱۲] جاذي الاول ۵۹۹۶ - ۳۱ مارت

[۱۵۸۸] ده ارتحال ايدن و ياريم عصر ظرفنده استانبولك جيبلاق به لرني ترتيب وصو بوللريني اعمار و انشا ايله مدني بر شهره لزومي اولان تميز صويني تايمين ايدمك و احفادينه ملي بر معمارينك تشككه لزومي اولان اصلي و فرعي اساسلري احتوا ايدن عالي اثرلري يادكار براقه رق ارتحال ايله مشدر . ياريم عصر سورن معمار لفته وجوده كتيرديكي اثرلرك مقداري نسبت اولنور ايله سنه سته (۴ - ۵) اثر اصابت ايتكده در .

محي شاعر ساعي مصطفى چلي ده بو « دار فنا » يولچولفته سنناني سكر سته صوكرا تعقيب ايتمشدر (۱۰۰۴ هـ) . تربنك بو يوك شجره مي اوزننده كي بو يوك مرمر لوحه يه حك اولنان تاريخ ساعينك جاني اثرلرندن بريدر :

اي ايدن بر ايكي كون دنيا سراينه مكان جاي آسايش دكدرد آكمه ملك جهان خان سليانك اولوب معماري بومر دكزين يادني بر جامع ويزر فردوس اعلا دن نشان امر شاهيله قلوب صو بوللرينه اهمام حضر اونوب آب حياتي طاله قيلدي روان كچمجه جسرينه بر طاق ملا كچديكم عبيدر آيينه دورانده شكل كهكشان [۱] قيلدي درت بوزدن زياهه مسجد عالي بنا يادني سكاين يرده جامع بو عزيز كاردان بوزدن آرتق عمر سوردی عاقبت قيلدي وفات ياديني بري خدا قيسون ائت ياغ جهان رحلتينك ساعي داعي ديدی تاريخي كچدي بو دمده جهاندين پير معماران سنان رويچيون فاتحه احسان ايدم پير و جوان [۱] لوحه ده خطا آري اوله رق كهشيان حك اولمشدر .

دورنده تزیین اصولی

مثلا سلیمانیه ، معماری جهتدن فوق العاده قیمتی ، بایذی تربلری خصوصی بر ذوق ایله سوسولهش ... چیلرله ناهتایی تجلیاتی کورپورز . ایشته رستم پاشا جامی تورک چیلچیکلک بر شاه اثری . حاملرله زمانه کوره الوده رن تأسیاتی قولانمش . بالخاصه حمام معماریسندن سنانی چارشی حاملرله کو مملی . او ، سرایرله پک نفیس حمامر بایشدر . سنالك ادرنه سرایرله ، بو کون برطانییله موجود اولیان ، یتاق حامی نه قدار مشهوردر . سنان بونلرک هپنده بر خصوصیت طایر . سنالك اثرلی ساعینک « تذکره البیان » نده یازدقلرندن عبارت دکلدر . سنالك تذکره کجه مش نه قیمتدار اثرلی دو قور رفت عثمان پک استادمن تراکیاده بولار ق طویلایشدر . سنان بر جامع پایش ، حمام پایش ، چارشی پایش دیمکله اونک ایچلهکنه و خصوصیت نفوذ ایدمه یز . مثلاً سنان ادرنده ادرنه سرای تبردارانک اوطوردی یه پایذی سلیمیه نك یانه برده بویوک آراسته دینلن چوق نفیس قابلی چارشی یایشدر . سنالك بونی یایقده البته بر قصدی وارددر . رفت بك بونی دقوله آماش وسببی بولش : وقوعی ملحوظ بر هیلاندن جامی حیانت مقصدیه بر تمیل دریمک مثابه سنده بو چارشی اوطورتمش . فقط اوکاده بر خصوصی ظرافت بخش ایش . مثلاً آراسته ی کبرسکر . تام اورتا قسمنده جامعه کچله چک قسمله تصاب ایدن پرده کوزل مرمرلردن آرابسک اوتالی پخردلری حاوی بر قبه و قبهک آنته تصادف ایدن ده بر سلسیل طرزنده جشمه پایدیرمش ، اطرافنده پیکلر دیزلش ، یازین صیباغنده ترله یلر بو لطیف و سرین یرلرده بر مدت دیکه نیورلر .

هله بورادن او اویما پخردلرک عکس ایستیردیکي ضیانک اهمیتی درکارو بوصورته

معمار سنالك یه سنده دوریه سی کادی . سنانی آرتق هر کس طایور و هر کس اونک بویوکا کندی . یدی و هر کون ده لایموت اثرلی دویه دویه کورپور . سنان حقیقه بر دور یاشادی . بر سنانی سلیمان قانونی ، سلم ثانی و مراد ثالث عهدلرله یاشادی دیمه تلقی ایمییلیر ، بو پادشاهلر سنان دورنده یاشادی دیمک دها ، وغرودر . اگر سنان اولماسه یدی بو دورلو بو قدار بارلاق اولما : و یاشامازدی . دورک غرور و عظمتی اونک هراژنده کورورز . (۹۴۵) تاریخندن ۹۹۶ سنه سنده قدار سنالك یایادینی بر اثر ، قوللانادی یی زینت قالمیشدر . بو خصوصلری ، بویوک و متعدد فاسیکوللر دن عبارت آنسیقلو په دیک طرزده بر اثره مالک اولادیمیز ایچون سلیمیه یورز . بوقسه سنان کندیسنه مظاهر اولان پک ده کرلی آرقداش و صنعتکارله چالیشمش ، یالکیز درت دیوار اوزرنده قعدن عبارت سنکین اثرلر براقاش ، اونلری دورک خصوصی و ملی طرزله سوسلامکی اونوتامیشدر . ایشته چینیلر ، ایشته اویمه و سدقی قاپیلر و مرمر اوزرینه محکوکات ، ایشته طوان ومنبر قشلری ... بوتون بونلر سنالك اثرلی زینتله میشدر .

بعضی جامعله اوله قیمتی باچه لردن مرکب چینیلر و اخشاب طوان قشلری قومیشدر که صرف بو کوزله لکی بوزماق و نظره دها جالب بر طرزده کوسترمک ایچون باقیه برشی علاوه سندن چکیمیشدر . ایشته سنالك یه مهم بر اثری اولان طویقو ده احمد پاشا جامه نده نفیس پارچه لر خالده پنجه اوزرلرله چینی و چینی اوزرینه یازیلر ، مؤذن محفل طوانلری و مرمر اویما چلیقک شاه اثری اولان منبر .

طویقو خارچنده ناقیه جی مسجده نده یه بو خصوصیتی حاوی قسملر موجوددر .

بو وسیله ایله منورله خاطر اتمدن بر قاج سطرخی عرض ایچک ایسترم : معلومدر که نه آساییدن ظهور ایدن اجداد مرنک نه آتی یدی عصر لاق حیانتک علمی برناریخی یازلشدر . تاریخ مرنک هیئت عمومی قارشیشنده بر نقطه قدار قالاچق اولان بر معمار سنالك وفاتی تاریخی حل ایچک ایچون بو دورچلرله چالیشمه مجبور اولور ایچک تاریخ مرنی یازمق خصوصنده نه قدار متین برسی و غیره محتاج اولدیغیز قضاها ایدر . اونوتامیلر که یخاریتده ، سیاستده هم آنک اولقی ایستدیکیز ملتوک هان جمله سی ملی تاریخلری یازمیشدر . بر ملتک ماضیله هیزم اولسی اوانی جانلایدیرمق خصوصنده کی مجبور تی عصر مرنک الیمهم ، الک اساسی مدنی و علمی محادلات و مظفر یاتیدر . استاد مرحوم رسام سید یکدن روما و یازانس تاریخلری تدریس ایستیکم ائشاده : [پارسده مکتب عثمانیده اوقور ایکن حوجا تحسین « جوجو قورچالیشکیز ، هوا بیات ایله وقت کچیرمیکیز . ادبیاتی ، تاریخی اولیان ملتارک استقلاله حق لری اولماز ! » دیمش ایدی . استبدادک شو مشوم کونلری کوز آچدیر میور . بزده تاریخ سکرلک ، تاریخ مرن کیدیورز . آمان چالیشک ، بو حال دوام ایچر ، البت بر انقلاب ایله راحت نفس آلیز ، هیچ اولماز ایسه سز یازک !] دیمش ایدی . خوجامک رجایی اوزرندن فرق سنه کچدی ، صاجلاندق ، صافالاندق ، فقط حالا تاریخ مرنی یازاندق

۲۷ مارت ۱۹۲۷ - ادرنه

